

РЕЦЕНЗИЯ

от акад. Людмил Иванов Стайков

на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Професионално направление – театрално и филмово изкуство 8.4.

Научна специалност – Кинознание, киноизкуство и телевизия 05.08.03.

Автор: Иван Колев Панев

Форма на докторантурата: редовна

Научна организация: НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

Тема – Особенности на режисурата в екранните музикални форми

Научен ръководител: доц. Любомир Добромиров Христов, НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЦЕДУРАТА И ДОКТОРАНТА

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита на заседание на катедрения съвет на катедра „Филмова и телевизионна режисура и анимация“ факултет „Екранни изкуства“ на НАТФИЗ „Кр.Сарафов“ което се проведе на 15.10.2020 г. Публичната защита ще се проведена 08.02.2020 г

Докторантът е приложил 2 публикации, пряко свързани с темата, автореферат, отговарящ напълно на изискванията, подробна автобиография, справка за приносите на дисертационния труд и дисертационен труд.

КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Дата на раждане – 27.05. 1967г.

Завършил е френска езикова гимназия и НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ – специалност актьорско майсторство за драматичен театър, магистърска степен през 1992 и филмова и телевизионна режисура – магистърска степен през 2007г.

Като актьор е участвал в 8 телевизионни сериала, 23 игрални филма, от които 14 чуждестранни, 13 мюзикъла и 16 класически оперети. Бил е ас.-режисьор на 2 филма и режисьор на 6 театрални постановки от които една в Държавния музикален театър "Стефан Македонски", София. Режисьорският му филмов дебют е селектиран в официалната програма на "Prix Europa"-2009 г. и получава международна награда в Украйна, както и наградата на Българската филмова академия през 2009 г.

АКТУАЛНОСТ НА ТЕМАТИКАТА И ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ НА ПОСТАВЕНИТЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ

Музикалните аудиовизуални произведения, които заемат значимо място в историята на световното кино след като то стана звуково, за съжаление у нас, въпреки някои спорадични прояви през годините, нямат нито в теорията, нито в практиката сериозни постижения. Трудът предизвиква интерес към тази пренебрегвана до сега област на филмовото творчество, предоставя убедителни научни аргументи за преодоляване на психологически, организационни и особено финансови препятствия с доказателства за приходите получени от този жанр в световната практика, но най-същественото-насочва вниманието на българските творци към възможностите да изявят своя талант и в тази сфера. Ето защо считам, че дисертационният труд на Иван Панев е особено актуален, както в научно, така и в научно-приложно отношение. Задълбочено и подробно са изследвани жанровите особености на всички музикални форми от най-сложната и представителна – мюзикъла, до по-кратките, какъвто е музикалният клип. В центъра на вниманието е поставена работата на режисьора с всички компоненти изграждащи една филмова творба и особено с тези, изразните средства на които са най-характерни за музикалните жанрове. По този начин конкретните задачи, които се решават в дисертационния труд, са пряко свързани с неговата тема и откриват широко поле за творчески изяви.

ПОЗНАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА

Богатата творческа биография на докторанта, постиженията му като актьор в театрални, телевизионни и филмови постановки, работата му като театрален и филмов асистент-режисьор и режисьор-постановчик, съвместната му работа с творци от различни професии е гаранция за познаване в детайли на практиката в сферата на сценичните и екранни изкуства. От подбора на научната литература, която включва 82 заглавия на

български, руски и английски и начина, по който са използвани цитати от нея, говори убедително за творческо боравене с литературните източници. Доказателство за познаването на проблематиката е и подбраната богата филмография, която включва 67 американски, европейски и индийски филма и заедно с приложените цветни стоп кадри илюстрират основни положения от дисертационния труд.

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Избраната методика в голяма степен допринася за постигане поставените цели и дава възможност по убедителен начин да се отговори на повдигнатите въпроси в дисертационния труд. Той използва най-общо класическата структура .Трудът се състои от въведение, две глави, в които са включени четири раздела, третата глава е с две самостоятелни тематични линии и заключение, Подробните приложения и илюстративен материал, за които вече беше споменато , оформят неговата цялост.

ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД. ПРИНОСИ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТКАТА ЗА НАУКАТА И ПРАКТИКАТА

Във въведението успешно е очертана посоката на изследването, неговите цели, задачи и методология., Докторантът ясно е охарактеризирал специфичната проблематика, свързана с музикалните аудиовизуални форми, която ще бъде обект на научното проучване. Отбелязано е в исторически ракурс влиянието на бурното технологично развитие върху киното, както за неговото производство, така и за неговото разпространение Успешно е намереното обяснение за слабия интерес, стигащ до снизходително отношение към екранните музикални форми у нас и в практиката и в теорията, на фона на световното развитие и успехи в този жанр. Докторантът изразява увереност от ползата на изследване в тази област за положителна промяна, преодоляване на пренебрежението към музикалните филми у нас и от там за обогатяване жанровото разнообразие на българското кино.

Не мога да не отбележа че докторантът включва значението на зрителите като неразривна част от живота на филмовата творба, нещо което има по широк смисъл и не засяга само музикалните филми. Той е категоричен: “филмовото произведение е предназначено за публиката и без нея то губи своята цялост, завършеност и смисъл”. Това твърдение изглеждащо на пръв поглед съвсем очевидно, смея да твърдя, че е дори

смело, като се има предвид, наличието на творци, които без колебание утвърждават, че абсолютно не се интересуват и съобразяват с публиката и само по този начин остават верни на себе си. Но дали е случайно, че това се афишира най-енергично при разговори за творби претърпели пълен провал при срещата си с широката публика. Все пак Панев прави уговорка, че "публиката подлежи на обучение и възпитание", но това вече е друга тема, може би за друг дисертационен труд.

В първа глава с нейните три раздела съвсем закономерно още в началото докторантът извежда ролята на музиката за филмовото произведение, нейните особености и начин на въздействие върху човешкото възприятие в съчетание с изображението. Като използва научни резултати от проучвания в тази област на авторитетни специалисти, Панев разглежда възможностите за подчертаване и засилване образното въздействие на дадена сцена от филмовата творба или дори за промяна на нейния смисъл в драматургичен план в резултат на характера на използваната музика. Той не се ограничава само с видовете музикални мотиви, но се спира и на значението на оркестрацията, избора на музикалната стилистика, дори ролята на отделните инструменти за онова необяснимо въздействие пряко върху човешката емоция, като резултат на моделирани от хилядолетия стереотипи в "колективното несъзнавано", ако се възползваме от определението на Юнг. . В тази глава са систематизирани и традиционни музикални решения за различните жанрове филми, което носи по-скоро ориентировъчно- познавателен характер и съвсем не изключва използването на нови, плод на неограничените възможности на творческото въображение, което винаги е изненадващо.

Екранните музикални форми, които са обект във втория раздел са разгледани подробно в теоретичен план, като са включени много точно подбрани примери от жанровете мюзикъл, музикални екранизации и танцов филм, а от телевизионните форми-концерт, музикална класация, музикалните образователни и развлекателни ток-шоу, риалити формата и музикалния клип.

В третия раздел на тази глава прави впечатление детайлната разработка в исторически ракурс на екранните музикални форми преди всичко в Америка, Европа, Индия . Много сполучливо са характеризирани и стилистическите особености и репертоарните предпочитания в тези части на света, като резултат на формираните културни традиции .Впечатляващ е

броя на филмите с които Панев борави за да навлезе в тематичното богатство през годините на разглеждания жанр, да систематизира постиженията и обрисова проблемите съпътствали творческия процес. На мюзикъла докторанта основателно отделя специално място и наред с годините на възход той разглежда внимателно причините за периодичните отливи на зрителския интерес към този жанр. Подходът на изследването е комплексен. Подробно се проследява социалната атмосфера, моментното състояние на обществото, масовия вкус, предпоставките за динамиката на психологическите амплитуди на публиката, новостите в музикалните стилове, като докторантът съвсем не пренебрегва качествата на самата творба, дала повод за отношението към нея.

През цялата проблематика като свързващо звено докторантът извежда решаващата роля на режисурата, начина на боравене с изразните средства на филмовите компоненти, необходимите професионални умения за спецификата на музикалните форми, значението на индивидуалния стил. Изтъкнати са много точно факторите за успехите на мюзикълите Кабаре, Коса, Ах този джаз, Чикаго и много други, с акцент именно на уникалността на режисьорската интерпретация и същевременно са посочени заглавия на творби за които са вложени огромни финансови ресурси, привлечени са талантиливи изпълнители, музиката е забележителна и успехът им на театралната сцена е бил безспорен, но неудачи на режисьорския прочит за екрана, които Панев аргументирано анализира, са се оказвали решаващи за неудачния краен резултат. Прави ми впечатление, че обект на вниманието му наред с режисьори като Алън Паркър, Боб Фос, Милош Форман, Джуисън, Жак Деми, Скорсезе, Ларс фон Триер, свързали имената си и с музикалния жанр, авторът на дисертационния труд без колебание включва и английския режисьор Кен Ръсел и неговите художествени резултати във филмите за Чайковски и Густав Малер. Подчертавам този факт, защото поради редица съображения той често е пренебрегван от филмовата критика или е обект на възмущение и обиди, а освен гореспоменатите филми е режисьор и на световноизвестния мюзикъл Томи, на филми за Рихард Щраус, Менделсон, Айсидора Дънкан. Отделих повече внимание на този случай, за да подчертая широкия обхват на кинематографични факти, които са обект на дисертационния труд в тази му част. Значимо постижение в нея е и начинът, по който Панев определя ролята на сполучливо намерените преходи между говоримия диалог и преминаването в

музикално общуване за убедителността на музикалния филм, където във филмовата реалност доминира условността.

Тук е анализиран и музикалния клип във времето, когато се говори, че "слушането на музика започва да се променя с гледане на музика". В хронологичен порядък е проследено възникването, развитието и постоянното му обогатяване, ролята на новите технологии, на телевизията и интернет за създаването и неговото разпространение. Тази първа глава завършва с особеностите на индийския мюзикъл.

Във втората глава обект са конкретни творби от най-всеобхватния жанр на музикалното екранно изкуство-мюзикъла. Изследвани са режисьорски похвати в емблематични филми с по-усложнена структура, създадени в различни периоди от време и в различни страни като "Аз пея под дъжда", "Ах този джаз", "Ла Ла Ленд", "Лагаан: Имало едно време в Индия". За отбелязване са критериите, които докторантът е приложил за направената селекция. Наред с оценките на филмовата критика, наградите от най-престижните световни кинофоруми, тяхната актуалност, проверката във времето, той остава верен на на себе си и се е съобразил и със зрителската оценка, като е взел под внимание брой зрители и дълготрайност та на разпространението. Избраните творби, някои от които вече са част от филмовата класика, са показателни с постижения във всички компоненти, които изграждат едно филмово произведение. Детайлният анализ, на който са подложени има за цел да изследва всички средства, които режисурата е използвала за постигане на високите художествени резултати, онзи синхрон между драматургия, музика, изобразително-пластични решения, актьорско майсторство, монтажна структура и темпоритъм, които са довели до оформяне на конкретната стилистика и уникалност на творбата. А направените изводи биха били от съществено значение в практически план за подготовката и бъдеща реализация на творци в този жанр. От обстояния анализа на Панев за мюзикъла "Аз пея под дъжда" заслужава да се отдели констатираното за актьорското изпълнение, защото то има принципно значение за музикалната киноформа. Става дума за прехода от говор към пеене, от жест към танц, т.е. от реалност към условност. Докторантът детайлно анализира това странно съчетание и начина то да звучи убедително. "Ах, този джаз" е разгледан като пример за проявения новаторски подход в режисурата при запазване на традиционните за този жанр принципи. Индивидуалността на режисьора и хореограф Боб Фос справедливо е посочена като онзи мощен

фактор ,който с помощта на забележителен творчески колектив, създава един шедьовър. Като използва авторитетни източници Панев прави впечатляващ свой анализ на творбата, на нейната философия, на съществуващи недостатъци в някои компоненти, които режисьора превръща в качество при изграждането на специфичната си филмова конструкция. Очевидно третият избран филм Ла Ла Ленд е и заради получените диаметрално противоположни оценки, които са повод за вземане отношение и изразяване на позиция.

В последната част на тази глава са изводите, между които са за отбелязване тези, за точността на действия анализ, за възможностите,, които дава за своеобразни драматургични ракурси контрапунктът, за силата на лаконичността в разглеждания жанр, за хармонията между литературния музикалния и хореографски език, процесът за изграждане на верния темпоритъм. Обобщени са и резултати от изследвания за принципи в актьорската игра, като сполучливо са цитирани принципните възгледи на Мейерхолд и на Одаджиев с конкретната насоченост към музикалните форми. Отбелязани са и особеностите и решаващата роля на режисьора при трансформацията на мюзикъла от сцената към екрана, като се има предвид, че интересът на киното към повечето от тях е преди всичко заради сценичния им успех.

В третата глава се разгледани практическите аспекти на режисурата при екранните музикални форми. Тя представлява и едно обобщение на изводите за режисурата, правени по повод всички разновидности на тази област на филмовото творчество разглеждани в дисертационния труд. Тук акцентът е поставен на темпоритъма и неговата особена значимост за музикалните жанрове в киното .Впечатляваща е компетентността и дълбочината с която докторантът изследва този компонент. Използвани са тези на теоретици и творци като Станиславски, Марк Арановски и др. като фундамент за изследване факторите, оказващи влияние на темпоритъма. Друга обособена тема тук е разработката за визуалните решения, които Панев находчиво обобщава с изнесеното като подзаглавие “хореография на камерата”. В заключението на дисертационния труд се припомня най-същественото, което се съдържа в него за екранните музикални форми, които се ползват с оправдано внимание в световен мащаб за разлика от нас и се изразява надежда, че той ще има своя скромна принос както за теорията в тази област, така и за повишаване интереса на български творци към този жанр.

ПРЕЦЕНКА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Докторантът е посочил две публикации в Годишника на НАТФИЗ 2019 г. Те имат пряка връзка с темата на дисертационния труд. Изследванията за начина на заснемане при музикалните жанрове има своята специфика не само заради стилистиката на пластично-образните решения, но и заради активното присъствие на хореографията, на определящата роля на музиката. Изнесеното в статиите е лична заслуга на докторанта. Обстоятелството, че публикациите са в издание най-близо до обучаващите се студенти, не е без значение.

ЛИЧНО УЧАСТИЕ НА ДОКТОРАНТА,ОРИГИНАЛНОСТ И АВТЕНТИЧНОСТ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Изнесеното в дисертационния труд ,формулираните приноси, постигнатите резултати са лична заслуга на докторанта и са резултат на богатият му практически опит и познания в сферата станала обект на изследването, на теоретичната му подготовка и богата обща култура.

АВТОРЕФЕРАТ

Считам ,че в автореферата са спазени основните изисквания на правилниците. Много коректно са изложени целите и поставените за решаване задачи. В концентрирана форма са засегнати всички страни на изследването и са посочени направените изводи.

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Бих препоръчал по-голяма прецизност в структурната подредба на дисертационния труд. .Въпреки уговорката, която докторантът прави, че не винаги наградите от фестивалите са гаранция за качествата на филма, с цитирането на получените оскари се създава впечатление за премината мярка. Считам, че в общия баланс на труда отделеното място за индийския мюзикъл е в повече, освен ако не се разчита на бъдеща покана на наш режисьор да направи мюзикъл в Бомбай. Тези направени забележки са несъществени и в никакъв случай не засягат по същество качествата на дисертационния труд, които бяха изложени в рецензията

ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Нямал съм възможност за личен контакт с докторанта, но чрез единодушно изразяваното мнение от студенти, които е обучавал разбирам, че той притежава много добра професионална подготовка и опит, широка

култура, педагогичен подход и съобразяване с индивидуалните качества на отделните студенти и със своята всеотдайност е спечелил доверието им.

ПРЕПОРЪКИ ЗА БЪДЕЩО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИТЕ ПРИНОСИ И РЕЗУЛТАТИ

Резултатите от изследванията, направените изводи, изключително богатата информация, която се съдържа в труда, систематизираните факти в историческа хронология за постиженията в областта на теорията и практиката на екранните музикални форми в света дават възможност за използването им за обогатяване учебния материал при студентите по киноспециалности.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Направените изследвания и изводи в дисертационния труд са в една интересна и значима област на киноизкуството и притежават практическа насоченост. Те могат да допринесат за тематичното разнообразие на българското кино. Като резултат на всичко констатирано дотук в рецензията, считам, че дисертационният труд на Иван Панев притежава качествата и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника и неговото прилагане. Трудът показва, че докторантът притежава теоретични знания и професионални умения по научна специалност “доктор”.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Иван Колев Панев образователната и научна степен “доктор”.

14.12.2020 г.

акад. проф. Людмил Стайков